

замовника. Отже, для проведення судової експертизи потрібна постанова слідчого, судді, а для проведення економічних експертних досліджень цього не вимагається.

Узагальнюючи зазначене, вважаємо за можливе тлумачити судово-економічну експертизу як процесуальну дію із дослідження експертами із професійними спеціальними знаннями бухгалтерського обліку, бухгалтерських документів, реєстрів, оперативної, статистичної, фінансової звітності, що проводиться у ході досудових слідчих дій і судових процесів та є наслідком конфліктних ситуацій господарської діяльності підприємства та інституційного середовища навколо нього. Таким чином, сутність економічної експертизи треба розглядати з двох позицій процесуально-правової та фінансово-господарської. Відповідно до процесуально-правового аспекту, її можна характеризувати як систему правил призначення, проведення, прав, обов'язків експертів-економістів та інших учасників, які регламентуються нормативно-правовими актами України. Фінансово-господарський аспект пов'язаний із використанням експертами-економістами спеціальних знань з облік, контролю та аналізу.

Список використаних джерел

1. Базась М. Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи : навч. посіб. К., 2007. 488 с.
2. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови К., Ірпінь. : Перун, 2005. 1728 с.
3. Вавилова В.В. Судова економічна експертиза: її види та можливості *«Будні експерта» журнал незалежного інституту судових експертиз*. 2013. Вип.2. С. 6-11. URL: <https://nise.com.ua/content/files/budni-experta-may.pdf> (дата звернення 22.04.2020).
4. Волинець Л. М. Перевірка бухгалтерської документації. Хто та як її проводить. Х., 2005. 80 с.
5. Закон України про судову експертизу від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. Дата оновлення 03.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 18.03.2020).
6. Клецова А. Судова експертиза: рятувальне коло платника податків. Бухгалтерія UA. 2018. № URL: <https://buh-ua.com.ua/uk/doc/52533/sudebnaja-ekspertiza-spatelnvi-krug-nalogoplatelshika> (дата звернення 02.04.2020)
7. Клименко Н. І. Щодо сутності корупції та антикорупційних судових експертиз. Віче. 2012. № 6. С. 15–17. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3031> (дата звернення 02.02.2020).
8. Мумінова-Савіна Г.Г. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. метод. посіб. К.:КНЕУ, 2004. 268 с.
9. Назаренко Е. А. Судебно-бухгалтерская экспертиза : учебн. пособ. Донецк, 2000. 115 с.
10. Понікаров В. Д. Судово-економічна експертиза: навч. посіб. В. Д. Понікаров Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. 224 с.

ПАНАСЮК В.М.

доктор економічних наук, професор

МУСІЄНКО А.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні підприємства в Україні не використовують активно аналітичні інструменти для поліпшення своєї діяльності. Існує низка причин цього явища в вітчизняній економіці. По-

перше, необхідність економити через складне економічне становище суб'єктів господарювання. По-друге, відсутність високопрофесійних спеціалістів, які б володіли методологією та методами аналізу та орієнтувались на галузеву специфіку конкретного суб'єкта, вимоги його системи управління, а також здатність отримувати необхідні результати. Українські виробники - відсутність сучасної аналітичної підтримки управління витратами, пристосованої до економічної діяльності підприємства в операційному та стратегічному аспектах, що призводить до необґрунтованих управлінських рішень.

Крім того, однією з проблем аналізу витрат є забезпечення успішного поєднання інформаційної бази та формулювання її завдань, позиціонування об'єктів, моделювання підходу до вибору факторів, що впливають, та пошук шляхів мінімізації витрат. У цьому випадку виникає необхідність у розширенні інформаційної бази аналізу, розробці його інструментів, вдосконаленні методів і прийомів, особливо з точки зору витрат.

У сучасних умовах аналіз витрат базується головним чином на даних системи бухгалтерського обліку. Оцінка досягнень, так і перспектив виявлення резервів для підвищення ефективності вимагає використання дещо ширшого кола інформаційних даних. Отже, джерела інформації для аналізу операційних витрат слід розділити на дві групи: внутрішні (отримані із системи бухгалтерського обліку) та зовнішні (взяті із зовнішніх джерел, включаючи статистичні довідники тощо).

Кожна з цих груп відіграє свою роль у процесі аналізу, але всебічно всі джерела дозволяють отримати більш точні, кращі та адекватніші результати аналізу. Внутрішніми джерелами даних для аналізу є бухгалтерські документи, зовнішніми - усі можливі інформаційні ресурси зовнішнього характеру (довідники, Інтернет-інформація, дані бухгалтерського обліку та звітності інших суб'єктів, офіційна інформація з веб-сайтів міністерств, відомств, контролюючих та контролюючих органів тощо).

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності [3]. Основним джерелом інформації про витрати підприємства для зовнішніх користувачів є форма фінансової звітності №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», склад інформації в якій регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2].

В першому розділі цієї форми операційні витрати відображаються за функціональною ознакою, та поділяються на собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати відповідно до структури 9 класу плану рахунків. В третьому розділі витрати поділяються за економічними елементами, зокрема матеріальні витрати, витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати.

Для досягнення мети дослідження необхідно здійснити аналіз структури витрат підприємств за елементами та функціональним призначенням, та визначити її залежність від процесів розвитку на підприємстві.

Дослідження проведено за відкритими даними фінансової звітності досліджуваного підприємства. Досліджуване підприємство протягом п'яти років мало позитивний фінансовий результат.

Першим етапом аналізу операційних витрат обраних підприємств було порівняння суми операційних витрат за підсумками Розділу 3 «Елементи операційних витрат» Форми №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» із сумою відображених у Розділі 1 «Фінансові результати» цієї форми витрат, які включаються до розрахунку фінансового результату від операційної діяльності.

Структура операційних витрат підприємства значною мірою залежить від галузі, особливостей господарської діяльності, облікової політики тощо. Дослідження підприємства

показало відмінності в структурі витрат протягом п'яти років. Створення ефективної аналітичної підтримки для управління витратами пов'язане з:

- виготовленням конкурентоспроможної продукції;
- наявністю якісної та реальної інформації про вартість певних видів продукції, виконану роботу (послуги) та їх позиції на ринку;
- можливість використання гнучких цін;
- надання об'єктивних даних для бюджету підприємства;
- можливість оцінки раціональності витрат за центрами їх формування та центрами відповідальності.

Динаміка показників собівартості, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат досліджуваного підприємства подана на рисунку 1.

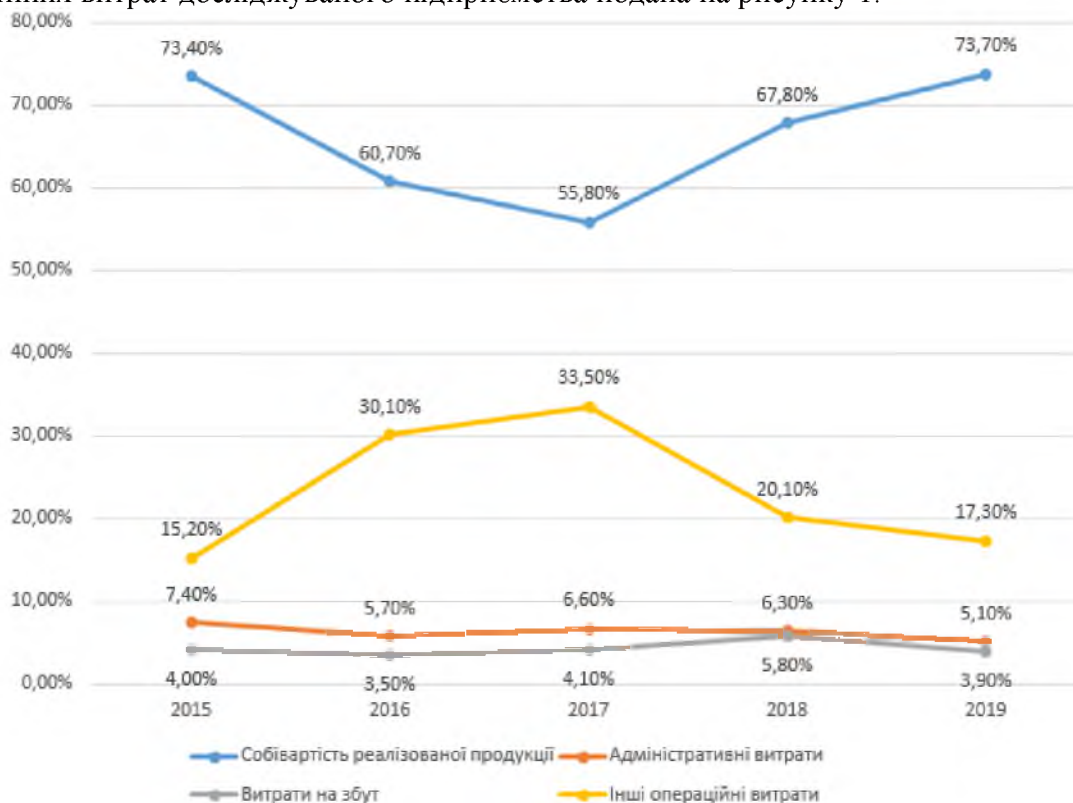

Рис. 1. Динаміка операційних витрат за функціональним призначенням протягом 2015-2019 рр.

В наведеному графіку доцільно виокремити «кризовий» період 2016-2017 рр., який характеризується суттєвим зростанням питомої ваги інших операційних витрат. В даному дослідженні проведено частотний аналіз структури операційних витрат в розрізі економічних елементів та за функціональним призначенням.

Аналіз діяльності досліджуваного підприємства дозволив зробити висновки, що в процесі діяльності підприємства стикаються з різними проблемами ситуаціями, в основі яких лежать результати несвоєчасного проведеного аналізу операційних витрат. Зокрема, невірно інтерпретовані дані можуть призвести до помилкових управлінських рішень. У результаті проведеного дослідження одержано висновки й зроблено обґрунтування доцільності використання для цілей проведення аналізу операційних витрат джерел внутрішньої та зовнішньої інформації досліджуваного підприємства.

Список використаних джерел

1. Зорій Н.М., Мельник Н. Г. Теоретико-організаційні аспекти внутрішнього контролю витрат виробництва готової продукції на підприємстві. Економіка: реалії часу, 2012. №3-4. С. 94-100.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2015. 653 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Наказ № 318 від 31.12.99 зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

ПАНАСЮК В.М.

доктор економічних наук, професор

БОЙЧАК О.Л.

здобувач другого (магістерського) рівня
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗМІЦНЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Експертні дослідження, які вважають одним із видів дослідницької, аналітичної і прогнозувальної діяльності, нині виходять за межі судочинства і вважаються одним із елементів (етапів) процесу управління – внутрішньовідомча, корпоративна, внутрішня експертиза; або видом консалтингової діяльності – незалежна (комерційна, замовна) зовнішня експертиза, яку здійснюють незалежні експерти [3]. Такі експертні дослідження проводять не за вимогою правоохоронних органів, а за ініціативою господарюючих суб'єктів. Вони пов'язані із вивченням проблем, які виникають та вимагають кваліфікованих дій експертів-аналітиків для розв'язання конкретних завдань діяльності, усунення суттєвих загроз і підприємницьких ризиків. Вивчення літературних джерел [1; 3] свідчить, що їх часто називають несудовими (неконфліктними) економічними експертно-аналітичними дослідженнями.

Експертно-аналітичні дослідження переводить управління підприємством на якісно новий рівень, інтегруючи, координуючи й направляючи діяльність різних служб і підрозділів підприємства на досягнення оперативних і стратегічних цілей. Ефективне управління вимагає не тільки спостереження за факторами зовнішнього середовища (процесами, що відбуваються на ринках збуту, закупівель, робочої сили і капіталів) і відповідну на них реакцію та управління внутрішніми бізнес-процесами, а також і здатність керівництва передбачити динаміку зовнішнього середовища і, заздалегідь, розробити певну програму заходів, яка дозволить уникнути негативних наслідків або вчасно зреагувати на нові можливості для розвитку підприємства.

Передумовами розвитку експертно-аналітичних досліджень діяльності підприємства в сучасних умовах є:

- нестабільність, як зовнішніх (інтернаціоналізація економічного життя, загострення конкуренції на внутрішніх і світових ринках), так і внутрішніх (обсяги виробництва, пошук надійних партнерів) факторів;
- потреба пошуку новіших та удосконалення вже існуючих систем управління, що забезпечують гнучкість та надійність функціонування підприємства;
- істотні зміни в організації та методології системи інформаційних потоків;